

РОЛЬ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ КНР ЯК ІНСТРУМЕНТА М'ЯКОГО ВПЛИВУ В АФРИКАНСЬКОМУ РЕГІОНІ

THE ROLE OF CHINA'S PUBLIC DIPLOMACY AS AN INSTRUMENT OF SOFT POWER IN THE AFRICAN REGION

Климчук І.І.,

*кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології та міжнародних відносин
Національного університету «Львівська політехніка»*

Африканський регіон дедалі більше стає важливим учасником глобальних політичних та економічних процесів, що пов'язано з його багатими природними ресурсами, економічним потенціалом, молодим чисельним населенням та геополітичним розташуванням. Зацікавленість Китаю у даному регіоні полягає у змаганні за глобальне лідерство, тому використання інструментів публічної дипломатії з боку уряду КНР сприяє формуванню нової альтернативної сили західним впливам, зокрема у галузі міжнародної допомоги, торгівлі та безпеки. Публічна дипломатія допомагає демонструвати готовність Китаю до співпраці, підтримки та інвестицій у різні галузі економік, що посилює його роль як глобального гравця.

Публічна дипломатія Китайської Народної Республіки, яка включає культурні обміни, освітні програми, міжнародне мовлення та медичну допомогу, відіграє важливу роль у забезпеченні довгострокових стратегічних інтересів Китаю в Африці. Враховуючи зростаючий інтерес Китаю до природних ресурсів та можливостей розвитку транспортної інфраструктури Африки, використання публічної дипломатії стає важливим аспектом зовнішньої політики, спрямованої на побудову дружніх відносин з африканськими урядами та громадами. Така дипломатія не лише сприяє поглибленню політичних зв'язків, а й розширює можливості для економічного зростання та культурної взаємодії, які є важливими складовими глобалізаційних процесів. Важливо наголосити, що публічна дипломатія Китаю відображає авторитарні методи управління, зокрема контроль за медіа, пропаганду, економічний тиск та культурне просування. Вони дозволяють КНР зміцнювати свій політичний і економічний вплив, при цьому часто обмежуючи свободу слова та права людини в країнах, з якими він співпрацює. Тому передумовою цього дослідження є необхідність вивчення сучасних тенденцій розвитку міжнародних відносин, зокрема аналіз ролі публічної дипломатії як інструмента м'якого впливу Китаю на африканський регіон. Аналіз цих процесів дозволить глибше зрозуміти специфіку співпраці між КНР та африканськими країнами.

Ключові слова: КНР, африканський регіон, публічна дипломатія, зовнішня політика, міжнародні відносини, м'який вплив, культурна, медійна та медична дипломатії.

The African region is increasingly becoming an important participant in global political and economic processes due to its rich natural resources, economic potential, young population, and geopolitical location. China's interest in the region is to compete for global leadership, so the use of public diplomacy tools by the Chinese government contributes to the formation of a new alternative force to Western influences, particularly in international aid, trade, and security. Public diplomacy helps demonstrate China's readiness to cooperate, support, and invest in various sectors of the economy, strengthening its role as a global player.

The public diplomacy of the People's Republic of China, which includes cultural exchanges, educational programs, international broadcasting, and medical assistance, plays an important role in ensuring China's long-term strategic interests in Africa. Given China's growing interest in Africa's natural resources and transportation infrastructure, the use of public diplomacy is becoming an important aspect of foreign policy aimed at building friendly relations with African governments and communities. Such diplomacy not only helps to deepen political ties but also expands opportunities for economic growth and cultural interaction, which are important components of modern globalization. It is important to emphasize that China's public diplomacy reflects authoritarian methods of governance, including media control, propaganda, economic pressure, and cultural promotion. They allow China to strengthen its political and economic influence, while often restricting freedom of speech and human rights in the countries with which it cooperates. Therefore, the premise of this study is the need to study current trends in international relations, in particular, to analyze the role of public diplomacy as a tool of China's soft influence on the African region. Analyzing these processes will allow us to better understand the specifics of cooperation between China and African countries.

Key words: China, African region, public diplomacy, foreign policy, international relations, soft power, cultural, media, and medical diplomacy.

Постановка проблеми. На початку 2000-х років уряд КНР почав активно використовувати публічну дипломатію для поширення своїх культурних та освітніх ініціатив в Африці. Так, китайські культурні центри, стипендії для африканських студентів, а також телебачення і медіа-програми на африканських мовах стали інстру-

ментами з формування позитивного сприйняття Китаю серед населення континенту. Дослідження форм та методів публічної дипломатії Китаю є надзвичайно актуальним у сучасних умовах глобалізації, розвитку китайської економіки та змін на міжнародній арені. Це дозволить зрозуміти нові моделі взаємодії зі світом через публічну

дипломатію, що має значення не лише для Китаю і Африки, але й для глобальних політичних і економічних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Під час написання статті особливу увагу було приділено дослідженню наукових публікацій, аналітичних звітів, документів та інших матеріалів, які висвітлюють аспекти китайської публічної дипломатії у африканському регіоні. Основна частина аналізованих джерел представлена працями іноземних дослідників, а також офіційними матеріалами міжнародних організацій та китайських урядових структур. Основними джерелами для проведення аналізу стали наукові статті [2, 3, 6, 7, 8] та монографії [1, 4, 9, 10], що досліджують специфіку публічної дипломатії КНР.

Постановка завдання. Дослідити особливості та форми реалізації публічної дипломатії КНР у країнах Африки, зокрема моделі культурної, медійної та медичної дипломатії. Проаналізувати ефективність та деструктивний вплив інструментів публічної дипломатії Китаю на країни Африки.

Виклад основного матеріалу. Культурна дипломатія Китаю у країнах Африки є важливою складовою стратегії посилення китайського впливу в регіоні, а також інструментом формування позитивного іміджу КНР серед африканських країн. Китай активно використовує культурні ініціативи для зміцнення двосторонніх відносин, розвитку взаєморозуміння і сприяння побудові довгострокових партнерств.

Уряд КНР активно популяризує свою мову через створення мовних центрів так званих Інститутів Конфуція у різних країнах Африки. Ці центри займаються не лише викладанням китайської мови, але й організовують курси з вивчення китайської культури, історії та традицій, що допомагає розширити культурні та освітні зв'язки між Китаєм та Африкою. Крім того, Китай надає африканським студентам стипендії для навчання в китайських університетах. Так, станом на 2023 рік, у китайських університетах навчалося приблизно 80 000 студентів з Африки, що вдвічі більше, ніж у США. Ця цифра включає як студентів, які навчаються за програмами обміну, так і тих, хто здобуває повну вищу освіту [4]. Більшість приїжджає вивчати мову з метою майбутньої зайнятості у сфері бізнесу в Китаї [3, р. 30].

Це не лише підвищує рівень культурного обміну, але й сприяє формуванню майбутньої еліти, що матиме позитивне ставлення до Китаю, а також допомагатиме в розвитку майбутніх дипломатичних, економічних та культурних зв'язків. У багатьох африканських столицях працюють китайські культурні центри, які пропонують широкий спектр послуг: від проведення лекцій і семінарів до організації культурних програм та виставок. Ці центри стали платформою для більш глибокого

пізнання китайської культури африканським населенням. Вони також активно підтримують співпрацю в сферах мистецтва, літератури та традиційних ремесел.

Китай активно організовує різноманітні культурні заходи, такі як фестивалі, виставки, концерти та кінопокази, спрямовані на популяризацію китайської культури в Африці. У свою чергу, китайські організації запрошують африканських артистів, музикантів і танцюристів для участі у різних культурних подіях в Китаї. Це дозволяє не лише покращити взаєморозуміння між народами, а й формує позитивний образ Китаю як країни з багатою культурною спадщиною.

Водночас уряд КНР активно інвестує в африканські медіа. Наприклад, China Global Television Network (CGTN) веде мовлення на кількох африканських мовах, включаючи англійську та арабську, що допомагає поширювати інформацію про Китай і створювати позитивний імідж країни в Африці. Крім цього, Китай активно підтримує кінематографічний обмін. Африканські фільми часто показуються в Китаї, а китайські кінематографісти, в свою чергу, активно співпрацюють з африканськими режисерами та продюсерами.

Китай також активно співпрацює з африканськими країнами в рамках двосторонніх угод щодо культурного обміну. Наприклад, Китай бере участь у проведенні міжнародних фестивалів, таких як Фестиваль китайської культури в Африці або Фестиваль китайського кіно, що проводяться на Африканському континенті. Це сприяє обміну досвідом, демонстрації китайських традицій і сучасної культури. Уряд КНР також активно підтримує проекти з охорони культурної спадщини в Африці, сприяючи збереженню архітектурних пам'яток і традиційних ремесел.

Медіа-дипломатія Китаю в Африці активно розвивається з 2000-х років через пряму участь у розвитку медіа-індустрії Африки, зокрема, допомагаючи у розбудові медіа-інфраструктури. Так, наприклад, у 2000 році Китай пожертвував супутникове обладнання для телевізійної станції в Уганді; у 2004 році уряд КНР допоміг Габону побудувати національну станцію мовлення. Через зростаючу центральну роль засобів масової інформації в китайсько-африканських відносинах, діяльність китайських засобів масової інформації в Африці була консолідована в рамках співпраці FOCAC. Під час саміту FOCAC у Пекіні 2006 року уряд КНР напруцював документ про особливості медійної політики в Африці через співпрацю зі ЗМІ [6, р. 70].

З 2012 року Китай транслює новини про Африку через Міжнародне радіо Китаю, Сінхуа, Глобальну телевізійну мережу Китаю (CGTV), а також видання China Daily Africa Edition, що належать державі. Так, CGTV відкрив свою кон-

тинентальну штаб-квартиру в Найробі (Кенія) у 2012 році та наразі веде звіти шістьма мовами ООН по всій Африці [6, р. 70].

Останнім часом Китай почав активно застосовувати соціальні мережі та інші онлайн-ресурси, для просування свого іміджу та зміцнення культурних зв'язків із країнами Африканського континенту. Одним із яскравих прикладів такого підходу є шоу African Chronicles.

African Chronicles – це медіа-проект, створений для показу життя в Африці та поширення ідей співпраці між Китаєм та африканськими країнами. Шоу використовує формат розважальної програми, яка охоплює різні аспекти африканської культури, історії та соціального життя, доповнені китайським поглядом на співпрацю між країнами. Основна мета шоу полягає у покращенні іміджу Китаю в африканському суспільстві та налагодженні позитивного діалогу. На відміну від традиційних дипломатичних методів, African Chronicles фокусується на знайомстві аудиторії з реаліями повсякденного життя африканців та розвінчуванні стереотипів про Китай [8].

African Chronicles поширюється через соціальні мережі, такі як Facebook, Twitter (X), YouTube, та китайські платформи, наприклад, WeChat та Weibo. Ці платформи дозволяють охопити широку аудиторію, зокрема молодь, що є стратегічно важливою цільовою аудиторією для КНР. Соціальні мережі не лише дозволяють швидко поширювати відео та інші матеріали шоу, але й забезпечують зворотний зв'язок від глядачів, що дозволяє адаптувати контент відповідно до їх інтересів та уподобань.

Завдяки African Chronicles Китай має змогу формувати позитивний імідж, демонструючи відкритість і готовність до співпраці, а також зниження рівня недовіри та негативних стереотипів. Шоу акцентує увагу на досягненнях африканських країн, а також на позитивному впливі китайських інвестицій на економічний розвиток Африки, що має на меті покращити сприйняття Китаю в африканському суспільстві [8].

Також одним із ключових аспектів цифрової дипломатії Китаю в Африці є інвестиції у розвиток телекомунікаційної інфраструктури. Китайські компанії, такі як Huawei, зіграли важливу роль у модернізації мереж мобільного зв'язку у багатьох африканських країнах. Уряд Малаві підписав Меморандум про взаєморозуміння з Huawei Technologies щодо запуску розумних міст по всій країні. Угоду було укладено під час нещодавнього саміту Форуму китайсько-африканського співробітництва (FOCAC) у Пекіні 4-6 вересня 2024 року. Водночас Замбія (2022 р.) підписала меморандум про взаєморозуміння з Huawei щодо запуску розумного села в Намвалі, спрямованого на покращення зв'язку в сільській місцевості.

У Кенії компанія Huawei відіграла ключову роль у розвитку проекту Konza Technopolis, ініціативи розумного міста, який щойно завершив свій перший етап і переходить до другого. Цей проект включає будівництво центрів обробки даних та інфраструктури розумного міста, призначеної для стимулювання економічного зростання та технологічних інновацій. У Малаві проект Smart Village сприяє поширенню доступу до Інтернету та інших цифрових послуг у віддалених і недостатньо забезпечених районах [5].

Крім того, зростання кількості китайських додатків для соціальних мереж та електронної комерції, таких як TikTok, у Африці є ще одним інструментом для впливу на молодіжну аудиторію, що сприяє покращенню відносин між країнами.

Протягом останніх років підтримка Китаєм систем охорони здоров'я в Африці зайняла помітне місце на континенті. Надання ресурсів для охорони здоров'я не лише допомагає Китаю отримати вигідні умови для торгівлі та доступ до необхідних ресурсів, але й підтримує намагання уряду підтримувати імідж надійного партнера [10, р. 151].

Одним із ключових елементів стратегії публічної дипломатії КНР є медична співпраця, яка триває декілька десятиліть. Так, у 1963 році прем'єр-міністр Чжоу Еньлай направив перші китайські медичні групи до Алжиру. Це поклало початок зусиллям Китаю щодо підтримки африканських систем охорони здоров'я шляхом надання медичного персоналу, обладнання та витратних матеріалів по всьому континенту. Китайський медичний персонал, як правило, розгортав свої медичні місії в приймаючій країні на дворічний термін, часто працюючи в сільських громадах з недостатнім медичним обслуговуванням [10, р. 153].

Окрім скерування лікарів загальної практики, ці бригади часто включали широкий спектр спеціалістів. У деяких випадках прибуття медичних бригад збігалось з іншою китайською дипломатичною діяльністю в Африці, заснованою на інфраструктурі чи економіці; наприклад, китайські медичні бригади прибували на початку 1970-х років до Танзанії разом із робітниками, які працювали на залізниці Танзам [10, р. 153].

Китайсько-африканська співпраця також сприяла інституційним інноваціям в африканських медичних системах. Одним із прикладів є створення центру акупунктури в Тунісі. У 1994 році за дорученням туніського уряду Китай створив у столиці перший в Африці центр акупунктури Марса. Штат складається з п'яти китайських лікарів і кількох асистентів з Тунісу. Окрім лікування, центр також відповідає за навчання та забезпечення навчальними матеріалами студентів, які працюють лікарями з інших медичних установ і лікарень [1].

У листопаді 2021 року КНР опублікувала другу «Білу книгу» щодо співпраці між Китаєм і Африкою під назвою «Китай і Африка в нову еру: Партнерство рівних». Намагаючись показати, що західні країни не ставилися до Африки як до рівноправного партнера, підкреслюючи, що КНР зарекомендувала себе як надійний партнер під час пандемії. Документ окреслює майбутнє співпраці у сфері охорони здоров'я між Китаєм і Африкою в рамках ініціативи BRI. У ньому приділено особливу увагу розвитку потенціалу Африки, широким програмам допомоги та створенню стимулів для інвестицій китайських фармацевтичних компаній на африканському ринку [9, р. 21].

Китайська дипломатія у сфері охорони здоров'я сприяє зростанню м'якої сили країни, проте має певні обмеження. По-перше, перенавантаження китайської медичної системи (під час пандемії COVID-19) суттєво обмежило можливості для розгортання медичних бригад в Африці. Китай стикається з внутрішнім дефіцитом медичних ресурсів, включаючи нестачу лікарів і медсестер, що ставить під сумнів доцільність направлення персоналу за кордон. По-друге, підвищення рівня заробітку медичного персоналу в Китаї зменшує бажання фахівців працювати в складних умовах Африки, що може змусити уряд надсилати більше фармацевтичних препаратів та технологій замість персоналу. Це рішення може знизити ефективність дипломатії охорони здоров'я [10, р. 161].

Якщо акцентувати увагу на деструктивних чинниках китайського впливу на країни Африки, то варто усвідомити, що він може мати серйозні наслідки для політичної та економічної стабільності африканського регіону через приховані наміри «тихої колонізації», вдало замаскованої під публічну дипломатію. Цю політику сприймає негативно безпосередньо місцеве населення. Так, демократичні активісти звинувачують Китай у підтримці авторитарних режимів і підриві свободи на континенті. Крім цього, китайські інвестиції в інфраструктуру та інші проекти часто фінансуються через позики, що може створити фінансову залежність африканських країн від Китаю. Профспілки також засуджують китайських інвесторів у занижені заробітної платні, імпорті китайських робітників замість використання місцевих, і втраті робочих місць. Якщо країни Африки не зможуть повернути борги, це може призвести до негативних економічних наслідків, включаючи втрату контролю над стратегічними об'єктами, такими як порти або залізниці [10, р. 163].

Також, Китай став вразливим до звинувачень у тому, що спалах пандемії COVID-19 почався через його недбалість і цензуру. В Африці також мали місце акти ксенофобії щодо азіатів, яких сприймали як носіїв вірусу, що посилювало вже існуючі негативні настрої та поляризацію у сприйнятті

китайців на континенті [7]. Пандемія призвела до зниження обсягів торгівлі між Китаєм і Африкою, що посилювало вразливість регіону. Не зважаючи на те, що уряд КНР постачав медичні матеріали та вакцини, що збільшувало його вплив, а також застосовував практики замороження боргу як частину програми SSC (South-South Cooperation), проте дискримінаційна напруженість і недовіра, а також труднощі з пріоритетизацією відправки медичних бригад, створювали перешкоди для співпраці. Пандемія продемонструвала необхідність перезавантаження китайсько-африканського співробітництва, зокрема у сфері охорони здоров'я [2].

З іншого боку, створення китайських медіамереж і платформ в Африці, таких як мовні канали, кінопрограми, видання, може призвести до залежності від китайських джерел інформації та культурного впливу, який може підважувати місцеву свободу слова та незалежність інформаційного простору. Це особливо стосується інформаційних потоків, де китайські інтереси можуть домінувати, створюючи односторонню картину світу. Водночас, китайські культурні ініціативи, такі як університети, культурні центри або мовні курси, часто супроводжуються обмеженнями академічної свободи або свободи творчості. Африканські дослідники та студенти, які взаємодіють з китайськими програмами, можуть опинитися під тиском, якщо вони критикуватимуть китайську політику або висловлюватимуть непопулярні погляди. Це створює середовище, де культурна та інтелектуальна свобода можуть бути обмежені зовнішнім впливом.

Китай активно інвестує в будівництво культурних об'єктів, таких як театри, музеї, навчальні заклади та інші інфраструктурні проекти в Африці. Хоча ці інвестиції можуть бути корисними, часто вони супроводжуються китайськими кадрами та управлінськими структурами, що зменшує можливості для місцевих громад в управлінні та розвитку. Це може призвести до втрати місцевого контролю над власними культурними інституціями та підриву їхньої незалежності і самобутності. Також медіа-програми, кіно, музика, мода та інші елементи китайської популярної культури можуть стати домінуючими, таким чином підриваючи місцеві культурні практики. Китай використовує свої культурні продукти для зміцнення своєї присутності в африканських країнах, інколи нав'язуючи свою культуру як «модель для наслідування», що може викликати культурну асиміляцію і зниження цінності місцевих традицій.

Висновки. Незважаючи на численні успіхи публічної дипломатії Китаю у африканському регіоні, цей процес має й певні негативні аспекти, які можуть викликати занепокоєння серед політиків африканських держав, їхніх громадян та між-

народної спільноти. Проаналізувавши різні форми публічної дипломатії в африканському регіоні, зокрема культурну, медійну та медичну, ми прийшли до висновку, що дана діяльність уряду КНР подекуди несе «імперіалістичне» або «неоколоніальне» забарвлення. Адже Китай активно просуває свою культуру через Інститути Конфуція, мовні курси, культурні центри та інші ініціативи, що може призвести до підміни місцевих культур і традицій. Це може також створювати певне відчуття культурного домінування, коли африканські країни можуть почуватися змушеними адаптуватися до китайських стандартів, що віддаляє їх від традиційних цінностей. З іншого боку, публічна дипломатія Китаю в Африці часто включає контроль над медіа-простором та поширення позитивного образу КНР. Китайські державні ЗМІ, такі як CGTN, активно працюють в африканському інформаційному просторі. Однак існує

побоювання, що цей медіапростір може бути використаний для маніпуляцій громадською думкою і створення упередженого образу Китаю, ігноруючи або спотворюючи негативні аспекти китайської політики в Африці (наприклад, неетичні бізнес-практики або недостатній рівень охорони праці на китайських будівництвах, порушення екологічної безпеки тощо). Водночас, медична дипломатія КНР є важливою складовою публічної дипломатії. Завдяки постачанню вакцин, медичних ресурсів, будівництву клінік та впровадженню теле-медицини Китай зміцнює свою м'яку силу та політичний вплив у країнах Африки. Особливо значущою вона стала під час пандемії COVID-19. Однак виклики, пов'язані з обмеженістю доступу до ресурсів, критикою за підтримку авторитарних режимів та суперечливе сприйняття китайської присутності на Африканському континенті, послаблюють її ефективність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Anshan L. Chinese medical cooperation in Africa. Discussion paper. 2011. Nordiska Afrikainstitutet, Uppsala. 27 p. URL: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:399727/FULLTEXT02.pdf> (дата звернення: 28.02.2025).
2. Apolinariu L.J., Dugo R. China and India's health diplomacy in Africa during the COVID-19 pandemic. *Rev. chil. derecho cienc. polít.* vol.15 Temuco 2024 Epub Mar 04, 2024. URL: https://www.scielo.cl/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0719-21502024000100203&lng=en&nrm=iso&tlng=en (дата звернення: 15.03.2025).
3. d'Hooghe I. The rise of China's public diplomacy. Institute of International Relations. *Clingendael*, 2007. P. 41.
4. Marianenko N. Russia and China's Influence on the African Continent. *CDF. Civil diplomacy foundation*. URL: <https://civildiplomat.com/wp-content/uploads/Дайджест-квітень-2024.pdf> (дата звернення: 14.02.2025).
5. Huawei powers Malawi's digital future. CIO Africa. URL: <https://cioafrica.co/huawei-powers-malawis-digital-future/> (дата звернення: 13.03.2025).
6. Ochieng H. K. China's Public Diplomacy towards Africa: strategies, economic linkages and implications for Korean ambitions in Africa. *East Asian Economic Review*. 2022. Vol. 26, No 1. P. 49–91. (дата звернення: 14.02.2025).
7. Procopio M. China's health diplomacy in Africa: pitfalls behind the leading role. Italian Institute for International Political Studies. 7 April, 2020. URL: <https://www.ispionline.it/en/publication/chinas-health-diplomacy-africa-pitfalls-behind-leading-role-25694> (дата звернення: 14.03.2025).
8. Puppini G. Making space for emotions: exploring China–Africa 'mediated relationships' through CCTV-9's documentary African Chronicles. *Journal of African Cultural Studies*. 2017. Vol. 29, No 1. P. 131–147. (дата звернення: 27.02.2025).
9. Rudolf M. China's global health diplomacy. 2022. 37 p. URL: <https://library.fes.de/pdf-files/iez/19608.pdf> (дата звернення: 25.02.2025).
10. Youde J. China's health diplomacy in Africa. *China: An International Journal*. 2010. Vol. 08, № 01. P. 151–163. URL: <https://doi.org/10.1142/s0219747210000099> (дата звернення: 28.02.2025).